

دانشگاه پیام نور

بخش ادبیات و علوم انسانی

گروه زبانشناسی و زبانهای خارجی

پایاننامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته زبانشناسی همگانی

عنوان:

بررسی و توصیف واژه‌بست در گویش لری دره‌شهر

نگارش: اسما نورعلی‌وند

استاد راهنما: دکتر بلقیس روشن

استاد مشاور: دکتر آرزو نجفیان

آذر ۱۳۹۰

تقدیم به:

اسوه‌های ایثار، تلاش و فداکاری پدر عزیزم و مادر بهتر از جانم

که رنج تحصیلم را به جان خریدند

آنان که سرمایه‌های جاودانی زندگی من هستند

آنان که راستی قامت در شکستگی قامتشان تجلی یافت

آنان که توانشان رفت تا به توانایی برسم

و تقدیم به تنها خواهرم که مظهر مهر است و برادران عزیزم.

تقدیر و تشکر

سپاس خداوند یکتاراست که بشر را فکرت آموخت و بدین خصلت اشرف مخلوقات نمود. از استاد ارجمندم سرکار خانم دکتر بلقیس روشن که مادرانه با راهنمایی‌های ارزنده و علمی و اخلاقی خود مرا مرهون لطف و محبت قرار داده‌اند، به خاطر صبوری‌ها و هرآنچه به من آموخته‌اند کمال تشکر و قدردانی را دارم و از مشاور گرامیم خانم دکتر آرزو نجفیان به خاطر تمام همکاری‌های بی‌دریغشان سپاسگزاری می‌کنم.

از همکاری سازمان‌ها و ادارات مربوطه از جمله: فرمانداری شهرستان دره‌شهر، اداره بهزیستی و کمیته امداد شهرستان دره‌شهر که مرا در جمع‌آوری داده‌ها و آمار یاری رساندند تشکر می‌نمایم.

و در نهایت از تمام دوستان و آشنایان گویشور گویش لری دره‌شهر که مرا در جمع‌آوری داده‌های این گویش یاری نمودند به ویژه سرکار خانم فلکناز زره‌الوار و مادر بزرگ عزیزم صمیمانه تشکر و قدردانی می‌نمایم و از خداوند منان طول عمر و توفیق این بزرگواران را خواستارم.

چکیده:

در این تحقیق به بررسی واژه‌بست در گویش لری دره‌شهر و توصیف ویژگی‌های آن پرداخته شد. جایگاه واژه‌بست مربوط به حوزه مطالعات صرفی، و خود صرف در سطح زبان‌شناسی خرد قرار دارد. هدف از انجام این تحقیق توصیف گویش لری به عنوان یکی از گونه‌های زنده زبان ایرانی می‌باشد که نشان دهنده بخشی از توانش مردم این مرز و بوم است. روش تحقیق میدانی است. جامعه آماری کلیه گویشوران گویش لری دره‌شهر است که از بین گویشوران سنین ۵۰ تا ۷۰ سال ۱۵ درصد به صورت تصادفی به عنوان حجم نمونه انتخاب شده است. گفته‌های این گویشوران توسط ضبط صوت ضبط، و بر روی کاغذ پیاده شده‌اند. در گویش لری دره‌شهر، واژه‌بست‌ها شامل دو نوع ساده و ویژه هستند. واژه‌بست‌های ساده صورت کوتاه شده حروف اضافه، حروف ربط و افعال هستند که شامل: /â, ây, â, âm, e/ می‌باشند که بعضی از آنها به صورت پی‌بست و بعضی دیگر به صورت پیش‌بست به پایه متصل می‌شوند و از این نظر با واژه‌بست‌های زبان فارسی تفاوت دارند چون آنها همگی به صورت پی‌بست قرار دارند، حوزه اتصال واژه‌بست‌های ساده در گویش لری دره‌شهر جمله است که بیشتر به اسم و ضمیر در جمله متصل می‌شوند. واژه‌بست‌های ویژه در گویش لری دره‌شهر همان ضمائر متصل شخصی هستند شامل "م-ت، -ش، مو، تو، شو" است و در چهار جایگاه فاعلی، مفعول مستقیم، مفعول غیرمستقیم و ملکی قرار می‌گیرند. همه آنها از نوع پی‌بست هستند و به سمت چپ پایه خود متصل می‌شوند. حوزه عملکرد ضمائر مفعول مستقیم و ضمائر فاعلی و ضمائر ملکی عبارتهای اسمی و فعلی است و حوزه عملکرد ضمائر مفعول غیرمستقیم عبارتهای حرف اضافه است. در گویش لری دره‌شهر بسامد وقوع واژه‌بست‌های ویژه بیشتر از نوع ساده است (نوع ویژه شامل ۷۰ درصد و نوع ساده ۲۰ درصد). واژه‌بست‌ها در این گویش می‌توانند برای هم پایه باشند، و بعضی از ویژگی‌های آنها شبیه وندها و بعضی دیگر همانند کلمات است.

مفاهیم کلیدی: گویش شناسی، گویش لری دره‌شهر، صرف، واژه‌بست، زبان فارسی.

فهرست علائم و نشانه‌های اختصاری

علائم تک نشانه‌ای	معنای علامت	علائم دو نشانه‌ای	معنای علامت	علائم سه نشانه‌ای	معنای علامت	علائم چهار نشانه‌ای	معنای علامت
ا	اسم	فا	فاعل	پیش	پیش‌بست	ض م غ ۱	ضمیر مفعول غیر مستقیم واژه‌بستی
ف	فعل	ح ا	حرف اضافه	ض ف ۱	ضمیر فاعلی غیر واژه‌بستی	ض م غ	ضمیر مفعول غیر مستقیم واژه‌بستی
ص	صفت	ض ا	ضمیر انعکاسی	ض ف ۲	ضمیر فاعلی واژه‌بستی	ض م ل ۱	ضمیر ملکی واژه‌بستی
ق	قید	م م	مفعول مستقیم	ض ف و	ضمیر فاعلی وندی	ض م ل ۲	ضمیر ملکی واژه‌بستی
ض	ضمیر	م غ	مفعول غیر مستقیم	ض م ۱	ضمیر مفعولی غیر واژه‌بستی	ض ا ش م	ضمیر اول شخص مفرد
ن	نهاد	پی	پی‌بست	ض م ۲	ضمیر مفعولی واژه‌بستی	ض د ش م	ضمیر دوم شخص مفرد
-	علامت واژه‌بست	و و	واژه‌بست ویژه	ض م و	ضمیر مفعولی وندی	ض س ش م	ضمیر سوم شخص مفرد
	سازی	و س	واژه‌بست ساده	ن م ع	نشانه معرفه	ض ا ش ج	ضمیر اول شخص جمع
Φ	علامت مقوله	ن م	نشانه مفعول	ن ز ح	نشانه زمان حال	ض د ش ج	ضمیر دوم شخص جمع
	تهی	ن ا	نشانه اضافه			ض س ش	ضمیر سوم شخص جمع
*	علامت جمله غیر دستوری	ن ن	نشانه نکره			ج	شناسه اول شخص مفرد
		ن ج	نشانه جمع			ش ا ش م	شناسه دوم شخص مفرد
		ض م	ضمیر معکوس			ش د ش م	شناسه سوم شخص مفرد
		ض ت	ضمیر تأکیدی			ش س ش م	شناسه اول شخص جمع
						ش ا ش ج	شناسه دوم شخص جمع
						ش د ش ج	شناسه سوم شخص جمع
						ش س ش ج	شناسه سوم شخص جمع

فهرست نشانه‌ها و علائم آوایی در گویش لری دره‌شهر

همخوان‌ها

همخوان	مثال از گویش لری دره‌شهر	معنی فارسی	توصیف آوایی	همخوان	مثال از گویش لری دره‌شهر	معنی فارسی	توصیف آوایی
P	pors	فاتحه‌خوانی	انفجاری-دولبی-بیواک	X ^w	X ^w ex ^w uin	بهترین	ملازی-سایشی-بیواک-دولبی
b	bâro	باران	انفجاری-دولبی-واکدار	X	Xara	گل	ملازی-سایشی-بیواک
t	etêna	اعتنا	انفجاری-دندانی-بیواک	γ	Rēγ	ریگ	ملازی-سایشی-واکدار
d	dâ:	مادر	انفجاری-دندانی-واکدار	h	hâjat	ظرف	چاکنایی-سایشی-بیواک
k	kârču	چاقو	انفجاری-کامی-بیواک	č	čaš	چشم	لثوی کامی-انفجاری سایشی-بیواک
g	gân	بد	انفجاری-کامی-واکدار	ĵ	ĵĵa	جوجه	لثوی کامی-انفجاری سایشی-واکدار
ŋ	jaŋ	جنگ	پسکامی-خیشومی	r	rula	فرزند	لثوی-لرزشی-واکدار
q	qelâ	کلاغ	انفجاری-ملازی-واکدار	m	mâr	مار	دولبی-خیشومی-واکدار
S	sâzêna	نوازنده	لثوی-سایشی-بیواک	n	nâxo	ناخن	لثوی-خیشومی-واکدار
Z	ziko	زودباش	لثوی-سایشی-واکدار	l	lâmp	لامپ	لثوی-روان-واکدار
Ž	Žâ:	نشخوار	لثوی-کامی-سایشی-واکدار	ĭ	taĭ	تلخ	لثوی-روان-نیم‌واکرفته
F	Fâtêya	فاتحه	لب‌ودندانی-سایشی-بیواک	Ł	tâŁ	آلت موسیقی	لثوی-روان-نرم‌کامی شده
v	verê	بلندشو	لب‌ودندانی-سایشی-واکدار	y	yakona	یکی‌یدونه	کامی-غلت-واکدار

فهرست نشانه‌ها و علائم آوایی در گویش لری دره‌شهر

واکه‌ها

واکه	مثال از گویش لری دره‌شهر	معنی فارسی	توصیف آوایی	واکه	مثال از گویش لری دره‌شهر	معنی فارسی	توصیف آوایی
â	?âher	آخور	پسین-نیمه‌باز-باکشش طبیعی	a	sala	سبد	پیشین-باز-کوتاه
â:	hâ:st	خواست	پسین-باز-کشیده	ã	pãn	پهن	پیشین-نیمه‌باز-خیشومی شده
ã	nãdo	نادان	پسین-نیمه‌باز-خیشومی شده	e	me	من	پیشین-نیمه‌باز-باکشش طبیعی
â	pâr	پارسال	پسین‌باز-نیم‌واکرته	e:	be:rm	ابرو	پیشین-نیمه‌باز-کشیده
i:	bi:	نوزاد بز	پیشین بسته-کشیده	ē	mēra	شوهر	پیشین-نیمه‌باز-باکشش اضافی
i	lila	لوله	پیشین-نیمه‌بسته-باکشش طبیعی	ẹ	pẹ.t	دماغ	پیشین-نیمه‌باز-کوتاه
ĩ	mĩšk	موش	پسین-بسته-خیشومی شده	ẽ	nẽmak	نمک	پیشین-نیمه‌باز-خیشومی شده
u:	bu:r	قهوه‌ای	پسین-بسته-کشیده	o	no	نان	پسین-نیمه‌باز-کوتاه
u	bu	بو	پسین-نیمه‌بسته-باکشش اضافی	o	Pors	فاتحه	پسین-نیمه‌باز-گرد
ũ	šũmi	هندوانه	پسین-نیمه‌بسته-خیشومی شده	Õ	hõna	خانه	پسین-نیمه‌باز-خیشومی شده
ü	tü	تو	پسین-نیمه‌بسته-کوتاه				

واکه‌های مرکب

واکه مرکب	مثال از گویش لری دره‌شهر	معنی	توصیف آوایی
aw	?awdar	آبدار	واکه مرکب-فرازین
ey	Neyl	نگذار	واکه مرکب-فرازین
ew	ewš	شب	واکه مرکب-فرازین

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
ت	چکیده
ث	فهرست علائم و نشانه‌های اختصاری
	فهرست علائم و نشانه‌های آوایی در گویش لری دره‌شهر

فصل اول: کلیات تحقیق

۲	۱-۱- مقدمه
۲	۲-۱- استان ایلام و شهرستان دره‌شهر
۲	۳-۱- بیان مسئله
۳	۴-۱- سؤالات تحقیق
۴	۵-۱- فرضیه‌های تحقیق
۴	۶-۱- اهداف تحقیق
۴	۷-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق
۵	۸-۱- روش تحقیق
۵	۹-۱- مفاهیم کلیدی
۷	۱۰-۱- ساختار تحقیق
۷	۱۱-۱- خلاصه

فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه تحقیق

۹	۱-۲- مقدمه
۹	۲-۲- مبانی نظری
۹	۱-۲-۲- واژه‌بست
۱۱	۲-۲-۲- دسته‌بندی واژه‌بست از دیدگاه زوئیکی (۱۹۷۷)
۱۳	۳-۲-۲- تقابل بین واژه‌بست، وند و کلمه از دیدگاه زوئیکی (۱۹۸۵)
۱۵	۴-۲-۲- آزمون‌های زوئیکی (۱۹۸۵)
۱۷	۵-۲-۲- پارامترهای واژه‌بست‌سازی کلاونس (۱۹۸۲، ۱۹۸۵)
۱۹	۶-۲-۲- مطالعات اسپنسر (۱۹۹۱)
۲۰	۷-۲-۲- روشهای اندرسون در مورد جایگاه واژه‌بست‌ها (۱۹۹۲)
۲۱	۳-۲- پیشینه تحقیق
۲۲	۱-۳-۲- بررسی و توصیف واژه‌بست در زبان فارسی، شقاقی (۱۳۷۱)

۲۲	۱-۱-۳-۲	واژه‌بست‌های ساده در زبان فارسی شقاقی (۱۳۷۱)
۲۲	۲-۱-۳-۲	واژه‌بست‌های ویژه در زبان فارسی شقاقی (۱۳۷۱)
۲۳	۳-۱-۳-۲	واژه‌بست‌های ضمیری در زبان فارسی شقاقی (۱۳۷۱)
۲۶	۲-۳-۲	توصیف واژ- نحوی واژه‌بست‌های ضمیری در گویش دلواری ممسنی (۱۳۸۰)
۲۷	۳-۳-۲	پی‌بست‌های مفعولی زبان فارسی از دیدگاه راسخ مهند (۱۳۸۶)
۲۹	۴-۲	خلاصه

فصل سوم: روش تحقیق

۳۱	۱-۳	مقدمه
۳۱	۲-۳	جامعه آماری و روش نمونه‌گیری
۳۱	۳-۳	نحوه گردآوری اطلاعات و داده‌های گویش لری دره‌شهر
۳۱	۴-۳	روش تجزیه و تحلیل داده‌های گویش لری دره‌شهر
۳۲	۵-۳	ابزار تحقیق
۳۲	۶-۳	خلاصه

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌های گویش لری دره‌شهر

۳۴	۱-۴	مقدمه
۳۴	۲-۴	واژه‌بست‌های ساده در گویش لری دره‌شهر
۳۴	۱-۲-۴	واژه‌بست‌های ساده در نقش حروف اضافه و ربط در گویش لری دره‌شهر
۳۶	۲-۲-۴	واژه‌بست‌های ساده به شکل افعال کوتاه شده در گویش لری دره‌شهر
۳۶	۳-۴	واژه‌بست‌های ویژه در گویش لری دره‌شهر
۳۷	۴-۴	انواع ضمیر در گویش لری دره‌شهر
۳۷	۱-۴-۴	ضمایر تأکیدی و انعکاسی در گویش لری دره‌شهر
۳۷	۲-۴-۴	ضمایر پرسشی در گویش لری دره‌شهر
۳۷	۳-۴-۴	ضمایر اشاره در گویش لری دره‌شهر
۳۷	۴-۴-۴	ضمایر مبهم در گویش لری دره‌شهر
۳۸	۵-۴-۴	ضمایر شخصی در گویش لری دره‌شهر
۳۸	۱-۵-۴-۴	ضمایر فاعلی در گویش لری دره‌شهر
۳۹	۱-۱-۵-۴-۴	ضمایر فاعلی مستقل در گویش لری دره‌شهر
۴۰	۲-۱-۵-۴-۴	ضمایر فاعلی وندی در گویش لری دره‌شهر
۴۱	۳-۱-۵-۴-۴	ضمایر فاعلی واژه‌بستی در گویش لری دره‌شهر

۴۲ ۲-۵-۴-۴ ضمایر مفعول مستقیم در گویش لری دره شهر
۴۲ ۱-۲-۵-۴-۴ ضمایر مستقل مفعول مستقیم در گویش لری دره شهر
۴۳ ۲-۲-۵-۴-۴ ضمایر واژه‌بستی مفعول مستقیم در گویش لری دره شهر
۴۴ ۳-۵-۴-۴ ضمایر مفعول غیرمستقیم در گویش لری دره شهر
۴۴ ۱-۳-۵-۴-۴ ضمایر مستقل مفعول غیرمستقیم در گویش لری دره شهر
۴۵ ۲-۳-۵-۴-۴ ضمایر واژه‌بستی مفعول غیرمستقیم در گویش لری دره شهر
۴۶ ۴-۵-۴-۴ ضمایر ملکی در گویش لری دره شهر
۴۶ ۱-۴-۵-۴-۴ ضمایر ملکی غیروابسته در گویش لری دره شهر
۴۷ ۲-۴-۵-۴-۴ ضمایر ملکی واژه‌بستی در گویش لری دره شهر
 ۵-۴ شباهتها و تفاوت‌های ضمایر وابسته با وندها و کلمات بر اساس آزمونهای زوئیکی (۱۹۷۷)
۴۸
۴۹ ۶-۴ تعیین درصد واژه‌بست‌های ویژه و ساده در جملات گویش لری دره شهر
۵۰ ۷-۴ انواع واژه‌بست در گویش لری دره شهر
۵۱ ۸-۴ حوزه و جهت واژه‌بست‌ها در گویش لری دره شهر
۵۲ ۹-۴ بسامد وقوع واژه‌بست‌ها در گویش لری دره شهر
۵۳ ۱۰-۴ توزیع واژه‌بست‌ها در گویش لری دره شهر
۵۵ ۱۱-۴ تفاوتها و شباهتهای واژه‌بست‌ها در گویش لری دره شهر
۵۶ ۱۲-۴ مقایسه واژه‌بست‌های گویش لری دره شهر با واژه‌بست‌های زبان فارسی
۵۸ ۱۳-۴ رابطه واژه‌بست‌ها در گویش لری دره شهر
۵۹ ۱۴-۴ خلاصه

فصل پنجم: نتیجه‌گیری و پیشنهادات

۶۲ ۱-۵ خلاصه
۶۲ ۲-۵ یافته‌های تحقیق
۶۴ ۳-۵ بررسی فرضیه‌های تحقیق
۶۵ ۴-۵ پیشنهادهای تحقیق
۶۶ فهرست منابع

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول ۱-۲: واژه‌بست و صورت کامل آن در سرب و کروات	۱۹
جدول ۲-۲: ضمائر آزاد در زبان فارسی	۲۳
جدول ۳-۲: ضمائر متصل در زبان فارسی	۲۴
جدول ۲-۴: ضمائر فاعلی وندی در گویش لری دره‌شهر	۴۰
جدول ۳-۴: ضمائر فاعلی واژه‌بستی در گویش لری دره‌شهر	۴۱
جدول ۴-۴: ضمائر مستقل مفعول مستقیم در گویش لری دره‌شهر	۴۲
جدول ۵-۴: ضمائر واژه‌بستی مفعول مستقیم در گویش لری دره‌شهر	۴۳
جدول ۶-۴: ضمائر غیرواژه‌بستی مفعول غیرمستقیم در گویش لری دره‌شهر	۴۴
جدول ۷-۴: ضمائر واژه‌بستی مفعول غیرمستقیم در گویش لری دره‌شهر	۴۵
جدول ۸-۴: ضمائر ملکی آزاد در گویش لری دره‌شهر	۴۶
جدول ۹-۴: ضمائر ملکی واژه‌بستی در گویش لری دره‌شهر	۴۷

فهرست نمودارها

عنوان	صفحه
نمودار ۱-۴: نمودار میله‌ای	۴۹
نمودار ۲-۴: نمودار دایره‌ای	۵۰

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱ مقدمه

در این فصل کلیات تحقیق ارائه خواهد شد. ابتدا توصیف کلی از استان ایلام و شهرستان دره‌شهر ارائه خواهد شد سپس، در بیان مسئله به تعریف لفظ گویش و توصیف واژه‌بست‌ها و اهمیت و نقش آنها در تبیین فصل مشترک حوزه‌های مختلف صرف، نحو و واجشناسی پرداخته خواهد شد، در ادامه ضرورت تحقیق، فرضیه‌ها و اهداف تحقیق بیان خواهد شد، سپس، روش تحقیق و مفاهیم کلیدی شامل گویش‌شناسی، گویش لری دره‌شهر، واژه‌بست و زبان فارسی به صورت مختصر شرح داده می‌شوند، سرانجام در ساختار تحقیق چارچوب کلی از فصل‌های بعدی ارائه خواهد شد.

۱-۲ استان ایلام و شهرستان دره‌شهر

استان ایلام با مساحتی بالغ بر ۱۹۰۸۶ کیلومتر مربع، کمتر از ۱/۴ درصد از مساحت کل کشور را به خود اختصاص می‌دهد. این استان از جنوب با خوزستان، از شرق با لرستان، از شمال با کرمانشاه و از غرب دارای ۴۲۵ کیلومتر مرز مشترک با عراق است. استان ایلام شامل ۷ شهرستان است که دره‌شهر یکی از آنهاست، منطقه دره‌شهر در بخش‌های مرکزی زاگرس میانی قرار دارد، جمعیت کل آن طبق آخرین سرشماری سال ۱۳۸۵ بالغ بر ۵۶۸۲۲ نفر است که از این تعداد ۲۸۷۳۴ نفر زن و ۲۸۰۸۸ نفر مرد می‌باشند. مردمان آن به دو گویش لری و لکی صحبت می‌کنند.

۱-۳ بیان مسئله

با توجه به اهمیت مطالعه در باب واژه‌بست‌ها در همه زبانها به خصوص در گویشهای ایرانی به مطالعه واژه‌بست که مربوط به حوزه مطالعات صرفی است، در گویش لری دره‌شهر پرداخته و با نظام واژه‌بست‌های زبان فارسی مقایسه خواهند شد. بنا بر نظر کریستال^۱ (۱۹۸۰: ۷۶) گویش یک گونه از زبان است که از لحاظ اجتماعی و منطقه‌ای از گونه‌های دیگر مجزاست و به وسیله مجموعه خاصی از کلمات و ساختار دستوری قابل شناسایی است. هر زبان تعداد زیادی گویش دارد که بر اثر عوامل جغرافیایی و یا طبقه‌های اجتماعی مختلف به وجود آمده‌اند. یک گویش ممکن است گونه رسمی یا استاندارد یک زبان باشد، و این گونه ممکن است صورت نوشتار آن زبان باشد. در واقع گویشها جزئی از زبانها هستند.

۱: D. Cristal

گویش لری دره شهر جزء دسته غربی زبانهای ایرانی و نزدیکترین گویش ایرانی به زبان فارسی است و نواده‌ای از زبان پارسی میانه (پهلوی ساسانی) می‌باشد. (علی‌رضایی کرم ۱۳۷۳: ۳). جهت مطالعه واژه‌بست‌ها در این گویش لازم است توصیف کلی از ویژگیهای واژه‌بست‌ها ارائه شود. به اعتقاد زوئیکی (۱۹۸۵: ۳۰۵-۲۸۳) اصطلاح واژه‌بست، اولین بار توسط دستوریان یونان باستان تحت عنوان عنصری که از نظر واژگانی یک واژه محسوب می‌شود و قواعد نحوی بر آن عمل می‌کند، اما از نظر واجی به کلمه مجاور خود وابسته است به کار رفت. پدیده واژه‌بست به فصل اشتراک صرف^۲ و نحو^۳ و واجشناسی^۴ مربوط می‌شود، عنصری است که دارای مشخصه‌های واژه می‌باشد، اما از استقلال واژه برخوردار نیست و از نظر آوایی متکی به پایه است بنابراین، به وند تصریفی^۵ شباهت دارد. واژه‌بست تکواژ دستوری است و به مرور به وند تصریفی بدل می‌شود. واژه‌بست پایگاه نوایی واژه را ندارد و در جایگاه تکیه کلمه پایه تغییر به وجود نمی‌آورد و برای تلفظ به واژه مجاور خود متصل می‌شود. طبق دسته‌بندی زوئیکی واژه‌بست‌ها به سه دسته تقسیم می‌شوند: واژه‌بست ساده، واژه‌بست ویژه و واژه وابسته.

طبق نظر بلومفیلد^۶ (۱۹۸۳: ۱۸۷) واژه‌بست‌ها صورت‌های جوش خورده^۷ و بی‌تکیه‌ای^۸ هستند که در ساخت جملات به کار می‌روند، اما بی‌تکیه بودن تنها ویژگی این عناصر نیست.

۴-۱ سوالات تحقیق

- ۱) واژه‌بست در گویش لری دره شهر چه انواعی دارد؟
- ۲) کدام یک از انواع واژه‌بست در گویش لری دره شهر از بالاترین بسامد و کدام یک از پایین‌ترین بسامد برخوردار است؟
- ۳) واژه‌بست‌ها در گویش لری دره شهر از چه ویژگی‌های واژ- نحوی برخوردارند؟
- ۴) واژه‌بست‌ها در گویش لری دره شهر از چه ویژگی‌های واژ- واجی برخوردارند؟
- ۵) از نظر جایگاه چه تفاوتها و شباهتهایی بین واژه‌بست در گویش لری دره شهر و فارسی معیار وجود دارد؟

۲: Morphology

۳: Syntax

۴: phonology

۵: Inflectional Afix

۶: Leonardo. BLoomfild

۷: sandhi

۸: atonic

۱-۵- فرضیه‌های تحقیق

- ۱) تمامی انواع واژه‌بست در گویش لری دره‌شهر وجود دارد.
- ۲) در گویش لری دره‌شهر نوع ساده واژه‌بست، از بیشترین بسامد وقوع و نوع ویژه، از کمترین بسامد برخوردار است.
- ۳) واژه‌بست‌ها در گویش لری دره‌شهر همانند وندهای واژه‌بستی عناصری بی‌تکیه هستند و به تنهایی در جمله قرار نمی‌گیرند و تفاوت آنها با کلمات مستقل در این است که از لحاظ آوایی به کلمه مجاور خود متکی هستند.
- ۴) واژه‌بست‌ها در گویش لری دره‌شهر با واژه‌بست‌های زبان فارسی معیار شباهت دارند.

۱-۶- اهداف تحقیق

- ۱) بررسی انواع واژه‌بست و توصیف ویژگیهای خاص آن در گویش لری دره‌شهر.
- ۲) بررسی واژه‌بست از لحاظ ساخت و جایگاه آن در جمله‌های گویش لری دره‌شهر.
- ۳) بررسی تفاوتها و شباهتهای بین واژه‌بست‌ها و وندها در گویش لری دره‌شهر.
- ۴) مقایسه واژه‌بست در فارسی معیار و گویش لری دره‌شهر.

۱-۷- اهمیت و ضرورت تحقیق

درباره واژه‌بست تحقیقات چندانی در گویشهای ایرانی انجام نگرفته است و تا آنجا که نگارنده اطلاع دارد در گویش لری دره‌شهر هیچ نوع مطالعه‌ای در این باره نشده است، لذا لازم است برای شناخت بهتر ساختمان واژگانی این گویش در این مورد مطالعاتی انجام شود. همچنین، از نتایج حاصل از مقایسه واژه‌بست در گویش لری دره‌شهر و فارسی معیار می‌توان در آموزش دانش‌آموزان این گویش استفاده کرد. از سوی دیگر، نتایج حاصل بخشی از دانش واژگانی این گویشوران را مشخص می‌کند و در شناخت شباهتها و تفاوتهای آن در مقایسه با فارسی استاندارد قابل کاربرد است، زیرا بخش کوچکی از سازمان بندی ذهنی آنها را نشان خواهد داد که این امر در حوزه‌های عصب‌شناسی زبان و روان‌شناسی زبان درباره بیماران مبتلا به زبان پریشی یا کودکان استثنایی این گویش مورد استفاده خواهد بود.

درباره واژه‌بست مطالعات غیر ایرانی زیادی صورت گرفته است که از جمله مهمترین آنها مطالعات زوئیکی (۱۹۷۷)، کلاونس^۹ (۱۹۸۵)، اسپنسر^{۱۰} (۱۹۹۱)، اندرسون^{۱۱} (۱۹۹۲)، کاتامبا (۱۹۹۳) می‌باشند. این مطالعات بر روی زبانهای متفاوت از جمله زبانهای انگلیسی، فرانسه، صرب و کروآتی^{۱۲}، اسلاوی^{۱۳}، رومیایی و غیره انجام گرفته‌اند و از جمله تحقیقاتی که درباره واژه‌بست در ایران انجام گرفته است می‌توان به رساله دکتری ویدا شقاقی (۱۳۷۱)، پایانامه ارشد شیرین ممسنی (۱۳۸۰)، مقاله محمد راسخ مهند (۱۳۸۶) و مقاله مهرداد نغز گوی کهن (۱۳۸۹) اشاره کرد.

۸-۱ روش تحقیق

در این تحقیق از جملات و عبارتهای به کار رفته توسط گویشوران سنین ۷۰-۵۰ سال، که به گویش لری دره‌شهر تکلم می‌کنند استفاده شده، به این صورت که گفته‌های گویشوران توسط ضبط صوت ضبط و سپس، بر روی کاغذ پیاده شده و پس از طبقه‌بندی، ویژگیهای آنها توصیف شده است. همچنین، نگارنده خود گویشور این گویش است و از شم زبانی خود در تحقیق استفاده کرده است. به دلیل اینکه گویش لری دره‌شهر نظام نوشتاری ندارد، لذا برای واجنویسی جملات لری در این تحقیق، ابتدا فهرست نشانه‌ها و علائم آوایی در این گویش به کمک کتاب آواشناسی دکتر ثمره توصیف شده و بر طبق آن جملات واجنویسی شده‌اند. ترجمه فارسی جملات گویش لری دره‌شهر، همچنین، نقش هر کدام از کلمات به کار رفته در این جملات زیر آنها نوشته شده است.

۹-۱- مفاهیم کلیدی:

۱- گویش شناسی^{۱۴}: گویش‌شناسی در واقع مطالعه اشکال متفاوت گویش، مخصوصاً گویش منطقه‌ای خاص است. اولین مطالعات گویش‌شناسی در قرن نوزدهم انجام گرفته است که نشان داد کلمات مورد استفاده در هر منطقه خاص آن منطقه است.

گویش‌شناسی انواع مختلف دارد، یک نوع آن گویش‌شناسی ساختاری^{۱۵} است که در آن سعی می‌شود الگوهای مرتبطی ارائه شود که مجموعه‌ای از اشکال متفاوت گویشها را به هم پیوند دهد، و

۹: Judith, Klavans

۱۰: Andrew, Spencer

۱۱: Stephen Anderson

۱۲: Serbo - Croat

۱۳: oslavic

۱۴: dialectology

۱۵: structural dialectology

نوع دیگر گویش‌شناسی اجتماعی^{۱۶} است، این نوع یکی از روشهای گویش‌شناسی برای مطالعه ساختار اجتماعی، بر روی اعضای یک گروه ثابت و معین است. (کریستال، ۱۹۸۰: ۱۳۶)

۲- گویش لری دره‌شهر: گویش لری دره‌شهر جزء دسته غربی زبانهای ایرانی به شمار می‌رود که در طول زمان به علت تأثیر زبانهای دیگر دگرگونیهای واژگانی در آن پدیدار شده و اصالت واژگانی خود را از دست داده و به زبان رسمی کشور نزدیکتر شده است. (کرم علی‌رضایی، ۱۳۷۳: ۳)

۳- صرف (ساخت‌واژه): علم بررسی ساختار درونی واژه در یک زبان مفروض است. (کاتامبا، ۱۹۸۳:

۴ و بائر ۱۹۸۳: ۱۳ و نیز متیوس، ۱۹۹۱: ۳)

صرف در واقع شاخه‌ای از دستور است که ساختار کلمات را مطالعه می‌کند و به طور کلی به صرف تصریفی^{۱۷} و صرف اشتقاقی^{۱۸} تقسیم می‌شود، صرف تصریفی مطالعه تصریف‌هاست و صرف اشتقاقی مطالعه ساخت کلمه است. صرف در مقابل نحو است که به ترتیب کلمات در جمله می‌پردازد. (کریستال، ۱۹۹۲: ۳۰۱).

۴- واژه‌بست: به اعتقاد کاسترز مکارتی (۱۹۹۱: ۹۱) واژه‌بست‌ها صورت‌های مقیدی هستند که به لحاظ واجی بخشی از کلمه‌ای می‌باشند که به آن اضافه شده‌اند، ولی به لحاظ دستوری بیشتر شبیه کلمه‌اند تا وند. بنا به نظر زوئیکی (۱۹۹۴: ۵۷۲) واژه‌بست عنصری است که ویژگیهای آن شبیه کلمه است اما همانند کلمه مستقل نیست و خودش به تنهایی در جمله قرار نمی‌گیرد و از نظر آوایی به کلمه مجاور وابسته است.

۵- زبان فارسی: زبان فارسی از خانواده زبانهای ایرانی و زبانهای ایرانی از خانواده زبانهای هندو ایرانی است. زبانهای هندو ایرانی نیز از شاخه زبانهای هندو اروپایی است. معمولاً زبان فارسی را از نظر تاریخی به فارسی باستان، فارسی میانه و فارسی نو تقسیم می‌کنند. فارسی نو به آن زبانی گفته می‌شود که از حدود هزار و دویست سال پیش در ایران رایج بوده و آثاری به نثر و نظم از آن بجای مانده است. زبان فارسی که به آن فارسی دری نیز می‌گویند، زبان رسمی، علمی و ادبی ایران دوره اسلامی است و بیش از هزار و دویست سال قدمت دارد. (حسن احمدی گیوی/ حسن انوری، ۱۳۸۵: ۱)

۱-۱۰ ساختار تحقیق

۱۶: social dialectology

۱۷: inflectional morphology

۱۸: derivational morphology

این تحقیق علاوه بر فصل حاضر شامل چهار فصل دیگر می‌باشد، که در فصل دوم آن به مبانی نظری و پیشینه تحقیقات درباره واژه‌بست پرداخته می‌شود. فصل سوم آن شامل روش تحقیق است؛ در فصل چهارم به تجزیه و تحلیل داده‌های گویش لری دره‌شهر پرداخته می‌شود، در فصل پنجم، خلاصه، نتیجه‌گیری بحث و پیشنهادات ارائه خواهد شد.

۱-۱۱ خلاصه

به طور کلی هدف اصلی این تحقیق مطالعه و بررسی واژه‌بست در گویش لری دره‌شهر، توصیف ویژگی‌های آن و مقایسه آن با واژه‌بست در فارسی معیار است. گویش لری دره‌شهر جزء دسته غربی زبانهای ایرانی است که نزدیکترین گویش ایرانی به زبان فارسی است و شهر دره‌شهر یکی از شهرستانهای استان ایلام است که در بخشهای مرکزی زاگرس میانی قرار دارد. تا کنون هیچگونه تحقیق زبانشناختی بر روی گویش لری دره‌شهر انجام نگرفته است لذا لازم است برای شناخت بهتر ساختمان واژگانی این گویش در این مورد مطالعاتی انجام گیرد، در این تحقیق از جملات بکار رفته توسط گویشوران سنین ۷۰-۵۰ سال گویش لری دره‌شهر و شم زبانی خود نگارنده که گویشور این گویش است استفاده شده است.

فصل دوم

**مبانی نظری و
پیشینه تحقیق**